

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו למים' (ביק פב).

פרשת וילך

א. הנה קיייל (שויע אוי"ח תרפז, ב) 'מבטלים ת"ת לשמוע מקרא מגילה', וידועה הקושיא, מדוע קריאת המגילה נחשבת כביטול תורה, ונאמר בזה הרבה תירוצים, ועי' ב'חכמת שלמה' (שם) שכתב וז"ל, '... י"ל ע"פ מש"כ בספרי ספר החיים, ליישב קושיית העולם, מה רבותא הוי דמבטלין ת"ת, הרי מגילה נמי הוי תורה, - וכתבתי ליישב, דהכוונה לשני דברים לא מהני, ואם מכיון לת"ת, אינו עולה לשם מצות מקרא מגילה, ואם מכיון למקרא מגילה, אינו מקיים בו ת"ת, עיי"ש שהבאתי ראיות לזה... עכ"ל עיי"ש.

וכעיי"ז כתב בספר 'ארחות רבינו' (חי"ג עמ' לה) וז"ל, 'אמר לי הגר"ח קניבסקי [זצוק"ל] בשם מרן החזו"א זצוק"ל, כשמכוין למצות מגילה, אין לו מצות ת"ת, שהוא שם אחר' עכ"ל, עיי"ש עוד בזה.

- ג -

ב. הנה השכר על מצות 'חסד', הוא שכר מיוחד יותר, מהרבה מצוות אחרות, וכדאיתא במשנה (פאה א, א) 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקדן קיימת לו לעולם הבא, כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים...'

ועי"ע במש"כ הח"ח על מצות 'חסד', בספרו 'אהבת חסד' (ח"ב פי"ה) וז"ל, 'ומצוה זו שקולה יותר מן הקרבנות, כדאיתא בילקוט (הושע רמז תקכב) על הפסוק (שם ו, ו) 'כי חסד הפצתי ולא זבח' - אמר הקב"ה, חביב עלי החסד שאתם גומלים זה לזה, יותר מכל הזבח שזבח שלמה לפני... - ויותר מזה מצינו בירושלמי דפאה (ג), 'דצדקה וגמילות חסדים, שקולות כנגד כל מצוותיה של תורה... עכ"ל עיי"ש, - ועי"ע ביאהבת חסד' (שם), פרקים ד-ו) שהאריז הרבה, בגודל השכר הראוי, למקיימים את מצות 'גמילות חסדים' עיי"ש.

- ד -

ג. בספר 'קול חוצב' (עמ' 76) מובא, שהמגיד הגה"צ רבי שלום שברון זצ"ל, דרש כדלהלן:

אנשים מחפשים מצוות ברוחב, הם לא יודעים שבבית פנימה נמצא הכל... אספר לכם סיפור: לפני כעשרים שנה חלה אחד ממילדי הקטנים, לא רציתי שהילדים האחרים בבית ידבקו אף הם, ועל כן החלטתי לשכנם בבית אמי ליום יומיים.

צעדתי ברוחב משערי חסד לכיוון בית ישראל, שם התגוררה אמי, בדרך פגשתי **רבי אייזיק שר זצ"ל**, 'גוט מארגן ר' שלום - בוקר טוב ר' שלום', - החזרתני לו שלום, - **להיכן הולכים?** שאל ר' אייזיק, סיפרתי לו שהילד חולה, ואני בדרך לאמי עם הילדים.

שתיקה קצרה עמדה בינינו, ואז רבי אייזיק הפר את השתיקה בשאלה: **נו, אז מה?** - לא הבנתי מה רצונו, מה כוונתו במילים 'אז מה', **לא ידעתי מה להשיב לו**, - למעשה הגאון ר' אייזיק שר התכוין לשאול אותי, על תוכן הפעולה שאני עושה, מה הדחף הפנימי אצלי, לקחת את הילדים לבית אמי...

ולמה ובגלל מה? - הוסיף ר' אייזיק לשאול, - התרעמתי קצת, וחזרתני על התשובה שכבר השבתי בתחילה: **'הילד חולה ואני לוקח את הילדים לבית אמי...'**

ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמחה פחג הסכות: ... הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרד אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויזאו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת: (לא, י-יב).

'אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, - טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייה' (חגיגה ג).

וידועה הקושיא, דלכאוי אין נראה, דכוונת הגמ' במה שכתבה 'כדי ליתן שכר למביאייה', היא כפשוטם של דברים, דבאמת אין שום 'תכלית' בהבאת הטף, וכל העניין במה שנצטוו להביאם, הוא רק כדי ליתן שכר למביאייה, - וא"כ יל"ע, מה באמת הביאור, בעומק דברי הגמ' הנ"ל.

ועי' ב'כלי יקר' שעמד ע"ז, והקשה בזה"ל 'אמרו רז"ל, אנשים באו ללמוד, נשים לשמוע, טף למה באים, ליתן שכר למביאייה, - משמע מזה שמדבר ב"טף שלא הגיעו לחינוך, דאל"כ לא הוצרכו לטעם ליתן שכר כו', וזה דוחק גדול, כי זה דומה כאילו ציווה, שישאו עליהם משא מעצים ואבנים לבית ה', כדי ליתן שכר למביאייה' עכ"ל, (ועיי"ש במש"כ לבאר בזה ע"פ דרכו).

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה מפורסם תירוץ העולם, דיש לבאר שכיון שכל עם ישראל צריך לעלות לבית המקדש למצות 'הקהל', הרי שאין אפשרות להשאיר את הטף לבדם בבית בלא השגחה, וא"כ גם לולא ציווי התורה על הבאת הטף, הרי בניי היו עולים לבית המקדש יחד עם הטף, - ומכיון שבין כך בניי יעלו עם הטף לבית המקדש, לכן משום שרצה הקב"ה לתת שכר לבניי, ציווה את בניי להביא גם את הטף למצות הקהל, **בכדי שבניי יהיו מצוים ע"ז**, ויקבלו שכר ע"ז.

וממילא מבוואר, דאין זה דומה כאילו ציווה הקב"ה, שישאו עליהם משא מעצים ואבנים לבית ה', כדי ליתן שכר למביאייה, וכקושיית הכלי יקר הנ"ל, משום דאדרבה מכיון שבניי בין כך היו מביאים את הטף, לכן ציווה אותם ע"ז הקב"ה, כדי שיקבלו שכר ע"ז.

ובאמת לפי"ז אין 'תכלית' אחרת, בעצם המצוה להביא את הטף, אלא רק כדי ליתן שכר למביאייה, ומי"מ לקי"מ וכמבוואר, (ונאמרו בזה עוד דרכים ליישב כבעיי"ז, ולדרכם אף לאחר הביאור הנ"ל, באמת יש 'תכלית' אחרת בעצם המצוה, אך אכמ"ל).

ובדומה לזה הובא מפי הג"ר **שאל קרביץ זצ"ל**: 'מספרים על מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, שכשילדיו ישבו לאכול, הי' מצווה עליהם לאכול, - אם הם אוכלים, שכבר ירוויחו ג"כ מצות כיבוד אב', (מוסף שבת קודש יתד נאמן, פרשת כי תשא תשנ"ח).

- ב -

אמנם יש לפלפל בזה טובא, ע"פ מה שנכתוב בזה בהקדם, ג' דברים וכדלהלן.

ואז נעץ בי ר' אייזיק את מבטו ואמר: זאת אומרת שהבהמה הגדולה, לוקחת ומובילה את הבהמה הקטנה... [דהיינו - גם בעלי חיים דואגים לתולדותיהם באופן יוצא מהכלל].

ר' אייזיק המשיך והסביר, וכך אמר: נאר וואס! רק מה! אלא מה: אתם הולכים לעשות גמילות חסדים, עם ילד יהודי, שבמקרה הוא גם הילד שלכם...

הבנתם? שאל ר' שלום: פשוט בתכלית! הולכים לעשות חסד, באותו בוקר, כששבת לשערי חסד, באה אשתי לקראתי, כשהיא נושאת שני דליי מים מהבאר, הזדרתי לעברה ואמרתי בלחש, 'הנני מוכן לעשות חסד עם אשה יהודיה, שבמקרה זו אשתי...', ונטלתי מידיה את הדליים...

למעשה, המשיך ר' שלום: חצי שנה אח"כ, הלכתי עם דבריו של ר' אייזיק, עד כדי כך שאמרתי בפה מלא, 'הנני מוכן ומזומן לעשות חסד', כך בהתנהגותי עם הערייה, עם הילדים, וכך בכל מעשה, בכל אורחותי פעלתי לאור דבריו, - חכם יכול להפוך עפר לזהב! זה למדנו ממעשה זה.

כל פעולה בבית יכולה להתפרש כך! הרים ר' שלום את קולו, יש אנשים או נשים, שחושבים שהם לא עושים כלום, הם רק מגדלים את הילדים... - הרי כל פגיעה בבית עם כוונה טובה, היא 'מכרה זהב', - לגדל ילדים שיהיה להם כח ובריאות, ולטעדם לתורה ויראה וכי' וכו', הרי זה חסד ותורה גם יחד... - ע"כ מדברי ר' שלום זצ"ל.

ומעתה יש לפלפל טובא, בתירוץ העולם הני"ל, שביארו שכיון שכל עם ישראל עולה לבית המקדש למצות 'הקהל', אי"כ גם לרלא ציווי התורה, בני"י היו עולים יחד עם הטף, - ומכיוון שידע הקב"ה, שבין כך בני"י יעלו עם הטף לבית המקדש, לכן ציווה הקב"ה את בני"י, להביא גם את הטף למצות הקהל, בכדי שבני"י יהיו מצווים ע"י, ויקבלו שכר ע"י.

ומעתה צ"ע טובא בזה, דהרי אם לא הייתה מצוה להביא את הטף לביהמ"ק, הרי שבני"י היו מביאים את הטף יחד עימם לביהמ"ק, בכדי שהטף לא ישאר בבית ללא השגחה, משום שמא התינוקות יהיו רעבים וצמאים וכדו', עד כדי פיקוח נפש.

וא"כ הרי בני"י היו זוכים בהבאת הטף לביהמ"ק, לקיים בזה את המצוה הגדולה של גמילות חסדים, וכמבואר שאפשר שפיר לקיים מצות חסד עם ילד יהודי, גם אם במקרה הוא הילד שלך! - וא"כ בני"י היו זוכים לשכר הגדול, הראוי למקיימים את מצות חסד, וכמבואר לעיל דאיכא בזה שכר גדול, יותר מאשר הרבה מצוות אחרות וכני"ל.

ומאידך, לאחר שהקב"ה ציווה במצוה מיוחדת של 'הקהל', להביא את הטף לביהמ"ק, אי"כ עולה דלפי משי"כ החכמת שלמה הני"ל, 'דהוונה לשני דברים לא מהני, ואם מכוין לת', אינו עולה לשם מצות מקרא מגילה, ואם מכוין למקרא מגילה, אינו מקיים בו ת"ת', [וכע"ז הבאנו לעיל, גם בשם החזו"א], הרי שלכא"פ נמצא, שא"א להגדיר את מעשה הבאת הטף לביהמ"ק, כקיום מצות 'הקהל' וגם כקיום מצות גמ"ח.

דמ"נ אם כוונתם בהבאת הטף לשם קיום מצות 'הקהל', הרי ששוב אינם יכולים לטעון, שכונתם בזה גם לשם מצות גמילות חסדים כדי שהתינוקות לא ישארו ויצטערו ויבכו בבית, - ואם יכוונו לשם מצות גמילות חסדים, הרי לא יוכלו לקיים בזה גם את מצות 'הקהל', שנאמרה גם על הטף.

[והו' אמנם מצינו בהרבה מקומות, שניתן לקיים ב' מצוות במעשה אחד, - אך לכא"פ לדעת החכמת שלמה והחזו"א הני"ל זה אפשרי, רק כאשר הצטרפו בעלמא ב' מצוות במעשה אחד, או כאשר עושה מעשה מצוה אחד, ורוצה לקיים בה ב' מצוות שונות, שחייב מחמתן לעשות את אותו מעשה בדיק.

אך במקום כזה, שיכוונת' המעשה היא זו שמגדירה את כל ה'מהות' של המעשה, ורוצה לכוין ב'כוונת' המעשה לשם קיום ב' מצוות שונות, ולהגדיר בזה את המעשה לשתי 'מהותות' שונות, ככה"ג לכא"פ זה לא עדיף, מהא שא"א להגדיר את המעשה של מקרא מגילה, שיחשב גם כמעשה של ת"ת, ויש להאריך בזה הרבה, אך אי"מ].

וא"כ לכא"פ צ"ע טובא, בביאור דברי הגמ' בחגיגה, לפי תירוץ העולם הני"ל, ולהאמור הרי לכא"פ בני"י הפסידו, במה שהתורה

ציוותה להביא גם את הטף לביהמ"ק, משום שלכא"פ השכר של הבאת הטף משום מצות 'הקהל', אינו גדול כ"כ, כמו השכר שראוי למקיימים מצות חסד, שאוכלים פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעוה"ב, ועוד כמה וכמה טובות גדולות שראויים לגומלי חסדים, וכמבואר באריכות ב'אהבת חסד' הני"ל.

וא"כ צ"ע טובא, מה הביאור במשי"כ הגמ', 'טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהו', והרי לכא"פ אדרבה, דהלא בני"י היו מקבלים שכר גדול יותר, אילו לא נצטוו על הבאת הטף לביהמ"ק וכני"ל.

ואמו"ר הגאון רבי חיים יעקב כגן שליט"א אמר ליישב בזה, דהיסוד של החכמת שלמה הני"ל, שכוונה לשתי מצוות לא מהני, זהו רק כאשר ב' המצוות, הווין מצוות שעיקר קיומן הוא ב'מעשה' המצוה, וכגון מקרא מגילה ות"ת, שיע"ז נאמר שמעשה המצוה צריך להיות מוגדר, האם המעשה נעשה לשם מקרא מגילה, או נעשה לשם ת"ת.

ומשא"כ כאשר המצוה הראשונה, עיקר קיומה ב'מעשה' המצוה, ואילו המצוה השנייה עיקר קיומה ב'תוצאה' של קיום המצוה, ככה"ג אין בזה את החיסרון של 'כוונה לשני דברים לא מהני', משום שה'מעשה' מצוה של המצוה השנייה, הינו רק היכי תימצא לקיום המצוה, ולכן לא אכפת לן בזה, ש'מעשה המצוה' יהי' מוגדר, שנעשה משום המצוה הראשונה, דמ"מ כיון שבפועל ה'תוצאה' של המצוה השנייה התקיימה, אי"כ שפיר מקיים בזה גם את המצוה השנייה.

[א.ה. ולהני"ל בוונת שבי המצוות שלפניו, עיקר קיומן בתוצאה, כ"ש שיוכל לקיימן במעשה מצוה אחד, - ונב. ובכל הני"ל עסקינו, רק בוונת שאין זה שייך להא ד'ראין עושיין מצוות חבילות', דהו' עניין בפניע, ואכמ"ל].

וממילא מבואר שפיר, דכיון דהמצוה להביא את הטף לביהמ"ק, הינה מצוה שעיקר קיומה ב'מעשה' המצוה לפי תירוץ העולם הני"ל, ומאידך מצות גמילות חסדים עיקר קיומה הינו ב'תוצאה' שהוטב לזולתו, [ואפשר שאם יעשה חסד עם זולתו שלא ע"י 'מעשה', גם יקיים בזה את מצות גמילות חסד].

ולכן יכולים שפיר לקיים בהבאת הטף לביהמ"ק, גם את החיוב להביאם מצד מצות 'הקהל', וגם את קיום מצות גמ"ח, שמסייעים לתינוקות שלא ישארו ויצטערו בבית, ונמצא שיקבלו שכר עבור ב' המצוות יחד, וא"כ מבואר שפיר, משי"כ הגמ' 'טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהו', עכ"ד אמו"ר הגאון שליט"א, ונפלא.

[והיסוד הני"ל אינו סותר, למשי"כ הח"ח ב'אהבת חסד' (ח"ב פכ"ג בהג"ה), שגם לעניין צדקה וחסד, קיי"ל דמצוות צריכות כוונה עיניש, - משום שיש לבאר, שבלא כוונה למצוה, גם התוצאה אינה נחשבת לקיום מצוה, - אך באמת לקיום מצות חסד סגי בתוצאה גרידא, וגם ככה"ג שהתוצאה נהייתה בלא מעשה מצוה, שפיר נתקיימה המצוה, אם הייתה כוונה למצוה וכני"ל, [ואמנם יש דס"ל, דבמצוות שבין אדם לחבירו, אי"צ כוונה למצוה, משום שהעיקר תלוי בתוצאה שהוטב לחבירו, ואכמ"ל].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

לתגובות הערות והוספות

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן

רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית

טל': 1515-271-55442 (תא קולי)

פקס: 02-655-0973

דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM